

© Тетяна Давиденко, фото

Сергій Жадан — український поет, прозаїк, есеїст, перекладач. Його літературні твори здобули численні національні та міжнародні нагороди й були перекладені багатьма мовами. Сергій Жадан є активним організатором літературного життя України й учасником мультимедійних мистецьких проєктів.

Одного разу герой «ANARCHY IN THE UKR» взяв квиток до Сватова та вирушив у мандрівку степами й містами бойової слави батька Махна, шукаючи відповіді на питання, що не давали спокою. Що є свобода? Чи буває її забагато? Десять років по тому подорож до Донбасу зразка 2014-го стала за основу «Луганського щоденника». Тільки повітря цього разу вже було сповнене війною. Справжньою, а не загадками про неї...

Роман неодноразово перевидавали різними мовами й у різних країнах. Утім, пропонує книжка все ж є унікальною, адже її останній розділ щойно написаний: через десять років автор знову відвідує ті ж місця, проте цього разу атмосфера — як і в часи Нестора Івановича — просякнута війною. Коло замкнулося.

Ростислав Мельників, поет, літературознавець

Так сталося, що саме свобода — її потреба, її розуміння, її усвідомлення — робить нас усіх у нашій країні ворогами, примушує нас ненавидіти одне одного, більше того — примушує нас одне одного знищувати. Я зовсім не схильний впадати в дидактику й стверджувати, що ми виявилися до неї не готовими, що свободи виявилось забагато, що ми не здатні дати їй раду, що ми неспроможні її контролювати. Свободи не буває забагато. Просто замало буває нашого серця. І нашого розуму.

Сергій Жадан

www.trade.bookclub.ua

ISBN 978-966-14-7841-0

9 789661 478410

С Ж А Р Д А Н І Й
Ж А Д А Н

ANARCHY IN THE UKR

С Ж А Р Д А Н І Й

А ТАКОЖ
"ЛУГАНСЬКИЙ
ЩОДЕННИК"

КІНЕ
СМЕХОГО
ПІДЗВІЛЯ

С ЖЕ Р Д Г І Н Ъ

ЖАДАНИ

ANAR
CHY
IN
THE
UKR

~~ANARCHY~~
IN THE
UKR

С Ж А Д А Н Й

ANAR
CHY
IN
THE
UKR

ХАРКІВ **КЛУБ**
СІМЕЙНОГО
2014 **ДОЗВІЛЛЯ**

С Ж А Д А Н Й

ANAR
CHY
IN
THE
UKR

ХАРКІВ **КЛУБ**
СІМЕЙНОГО
2014 **ДОЗВІЛЛЯ**

УДК 821.161.2
ББК 84.4УКР
Ж15

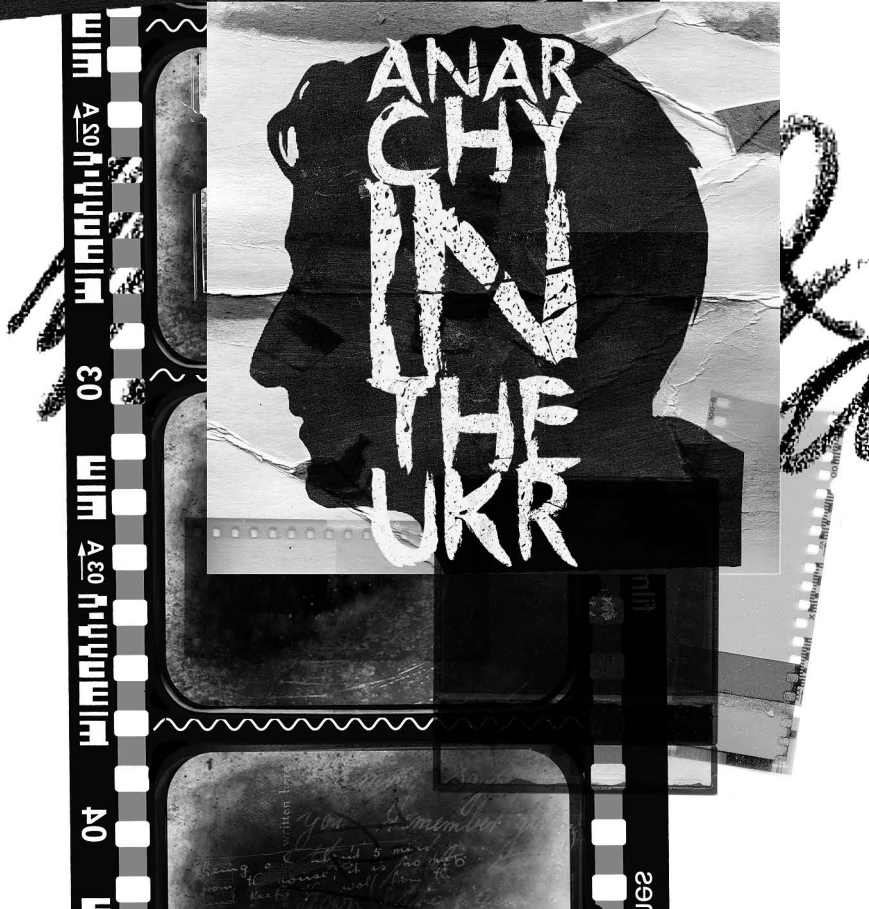
Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Обережно! Ненормативна лексика!

Дизайн обкладинки і колажі *Віталії Котляр*

ISBN 978-966-14-7841-0

© Жадан С., 2014
© Книжковий Клуб «Клуб
Сімейного Дозвілля», ви-
дання українською мо-
вою, 2014
© Книжковий Клуб «Клуб
Сімейного Дозвілля», ху-
дожне оформлення, 2014

I am an antichrist
I am an anarchist
Don't know what I want
But I know how to get it
I wanna destroy passerby
Cause I
Wanna be
Anarchy
No dogs body

Sex Pistols.
Anarchy In The UK

ЧАСТИНА 1

КОЛЬОРУ ЧОРНОЇ ЖІНОЧОЇ БІЛИЗНИ

1. ВИПАДКИ ТРАВМАТИЗМУ НА ЗАЛІЗНИЦІ

На початку серпня за мною до Харкова заїхав Льошка, і ми відразу на вокзалі взяли два квитки на вечірній потяг. Починалися дощі, вокзал стояв напівпорожній, на перонах за день не встигав прогрітись асфальт. Потрібно було перебути до вечора, перечекати ці дванадцять годин у місті, потім нічний плацкарт і низькі зірки над вагонами, ніби сіль на риб'ячих спинах. Потяг, яким ми їхали, я знав із дитинства, можна навіть сказати, що це був перший потяг у моєму житті, перший, так би мовити, досвід залізниці, я дотепер пам'ятаю ті плацкарти, вогкі, як намоклий папір, простирадла радянських сталевих колій, дим тамбурів, чорні засніжені поля за вікном, ландшафти кольору чорної жіночої білизни, стояла рання весна, і я їхав цим самим маршрутом. Минав час, старіли провідники, мій старий-добрий Суми—Луганськ тягався щовечора вздовж східних кордонів, час від часу я тягався разом із ним. Коли б хто мене розпитав, я багато міг би розповісти про клофе-

лінщиць із купейних вагонів, які зістрибували на переїздах зі щойно здобутими в ресторані лопатниками й печатками з червоного циганського золота, про зеків, які, відкинувшись, повертались додому й поїли всіх навколо бодяжною польською горілкою, про стажерів-провідників, які впивалися, ще не від'їхавши як слід від перону, і мені доводилося відчиняти двері, аби впустити нервових опівнічних пасажирів на якійсь безіменній шахтарській станції, одним словом, коли б хто запитав мене про повсякденне життя й героїчну працю моїх співвітчизників, я б, звісно, йому розповів, та менше з тим.

Років десять тому я часто їздив цим потягом без квитка, потрібно було лише вирахувати перевірку квитків провідниками в сусідніх вагонах, перевірка ця, ясна річ, не могла бути синхронною, хтось обов'язково відставав, і потрібно було лише перейти з одного вагону до іншого, а потім повернутися назад. Відтоді мало що змінилося: та сама публіка, ті самі відчайдушні обличчя, ненав'язливий виробничий драйв залізничників, наскільки я знаю, серед них найвищий відсоток венеричних захворювань, ну я думаю — стільки пити.

Тепер ось знову старий-добрий Суми—Луганськ, із квитками до Сватового, роздодбаний загальний вагон. Напроти нас сиділа дівчина, котра відразу ж почала про щось говорити. Про що з нами можна говорити? Я за собою давно помітив — почни говорити зі мною, я обов'язково наговорю якихось дурниць, самому потім незручно буде, краще вже просто слухати. Дівчина мала спортивний вигляд, себто я маю на увазі не спортивний костюм чи там біцепси, які в неї могли бути біцепси? Не було в неї жодних біцепсів, просто спортивний вигляд, загалом — симпатична дівчина, вона й не потре-

бувала нашої участі в розмові, говорила, не змовкаючи, сама. Ми час від часу намагалися підтримати розмову, але переважно пропонували випити. І ось виявилось, що вона студентка міліцейського інституту, буде міліціонером, режим у них військовий, пресують їх посправжньому, з особистим життям, я маю на увазі секс, складно, і косметикою користуватися забороняють. Ну, це правильно, подумав я, якщо міліціонери почнуть користуватись косметикою, їхній суспільний рейтинг, і без того невисокий, остаточно загнеться. Та і з сексом серед міліціонерів треба ще подумати, від сексу бувають діти, нащо нам стільки міліціонерів?! Я собі думав про щось своє, вона справді була непоганою дівчиною, й ображати її не хотілось, хоч ця історія про секс мені не давала спокою — добре, думав я, може, їм бром у компот доливають, щоб вони спали в казармах і не зривали стрийової підготовки, цікаво, чи є залежність від брому? Припускаю, що є, припускаю, що переважна більшість цих милих, ще не зіпсованих системою курсантів підсідають на цей самий бром і вже потім тащаться від нього — від свого термоядерного брому — по життю і що для багатьох із них це стає особистою драмою. І вже такий міліціонер, приходячи додому з чергування й кинувши в коридорі свіжі скальпи, проходить на кухню, з'їдає свою калорійну вечерю, дивиться своє токшоу, чистить зуби порошком, але перед тим, як упасти в ліжко, де на нього чекає вірна бездітна дружина, ще раз заходить на кухню, хуярить стакан компоту з бромом, вирубає світло в квартирі, та й сам вирубається, так і не виконавши обов'язків ані перед Богом, ані перед нащадками, я вже не кажу про дружину. «Але ні, — говорить дівчина, — ми якось вирішуємо цю проблему,

це ж життя». — «Ну, да, — відповідаю, — що ж це за життя — дрочити замучишся». — «Ні, — продовжує вона, — мені все подобається, ось їду додому в Луганськ, на канікули. А ви куди їдете?»

Близько року тому в якомусь інтерв'ю я сказав, що хочу написати книгу про анархізм. Тепер уже не пригадую, чому саме я так сказав, жодного бажання писати книгу про анархізм у мене тоді не було, ну та це ще не причина, аби не писати. Зрештою, має ж хтось писати й про це, то чому б і не я. Наміри мої були прості і зрозумілі — проїхатися місцями найбільш активної діяльності українських анархо-комуністів і спробувати потім про це щось написати. Я взяв посвідчення журналіста й домовився з Льошкою, що він поїде зі мною та буде все це фотографувати. Льошка поставився до ідеї серйозно й усе перепитував, що йому прочитати, аби бути в курсі. «Не знаю, — відповідав я, — почитай Кропоткіна. А краще не читай».

Літо закінчувалося, погода псувалася, і в якийсь момент ми таки зібралися. Льошка заїхав, як я вже говорив, за мною до Харкова, і ось ми вже кілька годин не спали в темному вагоні з незрозумілою пасажиркою, намагаючись пояснити їй, куди ж ми насправді їдемо, і не маючи ні сил, ні особливого вміння це зробити. Переказувати їй теорію анархічного самоврядування я не наважувався, нащо це їй, із її стройовою підготовкою й бромом, а говорити про дитинство і демонів, які з нього час від часу виповзають, теж було щонайменше дивно — що вона могла зрозуміти в моєму дитинстві, не розібравшись як слід зі своїм.

Іноді ти просто мусиш прислухатися до власних химер, до своїх внутрішніх голосів, принаймні до най-

симпатичніших із них, іноді необхідно скористатися з їхніх порад, наприклад коли вони нашіптують тобі: ану ж, поїдь, ти ж там жив свого часу, ти ж там виріс, ну, може, не зовсім там, але яка різниця, спробуй ще раз вибратися з тих западин, подивимося, чи стане тобі духу, чи стане тобі пам'яті — відновити всі ці маршрути, які дивним і неймовірним чином наклалися на твій персональний досвід протистояння; іноді варто випустити на прогулянку всіх своїх демонів, котрі й без того вилітають щоночі з твоїх легень, як поштові голуби з кліток, лише їм відомими маршрутами. То що я міг відповісти тій дівчині з усіма її біцепсами? Що? Що я буду рухатися в одному з нею напрямку протягом ще кількох годин, як робив це багато разів; що десь посеред ночі, якщо цей потяг не зійде з колії й ми всі не загинемо під його уламками, я встану і спробую рухатися далі; спробую повернутися до міста, у якому я виріс і до якого я намагаюсь останнім часом зайвий раз не потикатися, спробую доїхати до своїх друзів, які на мене десь там чекають; що я зовсім не маю на меті щось заново для себе відкрити, просто буду пересідати з потяга на потяг, з автобуса в автобус, змінюючи маршрути й купуючи квитки, зупиняючись час від часу лише для того, аби вкотре пересвідчитися, що нічого не змінилося, усе так, як було раніше, як було завжди, як і має бути; що нічого й не могло змінитися, якщо не змінився ти сам. І що ось у цьому справді варто переконатися. Я не міг розповісти як слід, куди саме я їхав, вона б не зрозуміла, тому що там, де для неї зупинявся потяг, для мене зупинявся час, і я міг лише чекати, коли він знову рушить, чекати, затамувавши подих, щоб не злякати його, оскільки я надто добре знав цю дорогу,

я точно знав, як довго вона триває й чим саме вона закінчується.

На наступній зупинці ми вийшли за пивом. Була перша година ночі. По-моєму, ішов дощ. Чи не йшов? Не пам'ятаю. Не важливо.

2. СОБАЧА СТАРІСТЬ ВІТЧИЗНЯНОГО АВТОСТОПУ

Є кілька способів більш-менш безболісно проїхати двісті кілометрів від Харкова до цього маленького міста, славного тим, що в ньому свого часу Володимира Миколайовича Сосюру, майбутнього поета-лауреата, не взяли в полон і не порубали на дрібні неприглядні шматки, позбавивши тим самим українську радянську літературу чогось важливого, наприклад — його ж таки сумнівних мемуарів. Отже, способів є кілька: по-перше, можна їхати автобусом, це найпростіше й найзручніше, саме тому автобусом ми не їдемо. Далі. Можна їхати електричками, з кількома пересадками, зокрема з нічною пересадкою на дивовижній станції Гракове, де кілька годин, до самого ранку, не зустрінеш жодної живої душі, тільки десь ліворуч громадається до небес потужні елеватори, схолий переробний комплекс, гірке нагадування про розхуячене сільське господарство Української РСР. І тоді, просто посеред ночі, тобі не лишається нічого іншого, як вийти на залізничний міст, побудований для чогось над перонами, — хто би тут по ньому переходив? — і дивитися в небо, чекаючи, коли там з'явиться сонце або хоча б щось, а коли — годині о п'ятій ранку — воно таки з'являється, ти раптом зауважуєш, як воно рухає кінцівками, тихо-тихо, ніби камбала, перевалюючись над далекою автострадою, уздовж якої

лежать мертві тварини й використані гандони, довго-довго дивишся, аж доки не з'явиться електричка, себто години три. До речі, про трасу. Можна їхати стопом. Улітку це зручніше, узимку це небезпечно. Але влітку теж нічого особливо захопливого в цьому немає, повір мені: траса майже порожня, це за совка життя тут кипіло й на заправках продавали лимонад, тепер інфраструктура порушилась і, хоча по селах та містечках у придорожніх кіосках можна купити все, зі зброєю і наркотиками включно, поза межами населених пунктів життя стає печальним і розрідженим, шоу-бізнес зникає, водії напружуються, мешканці хуторів дивляться на тебе, як на дауна, жодна курва не зупиниться, аби забрати тебе звідси — подалі від безкінечних соняшникових полів, подалі від придорожніх зупинок зі слідами крові й сперми на стінах, поближче до людей із усім їхнім життям і всіма їхніми гастрономами, хоча не в гастрономах тут річ, повір, не в гастрономах річ. Я добре знаю цю трасу, я надійно тримаю в собі численні спогади про петінг у розжарених салонах ікарусів, про проламані черепи й кров на асфальті, якраз біля знаку з обмеженням швидкості, про світле жіноче волосся на твоєму плечі, яке ти обережно прибираєш, коли ви вже майже доїхали до місця призначення, а вона щойно заснула; зупинки в дорозі корисні й бажані, це безперечно, а коли їдеш стопом трасою Харків—Луганськ, зупинки складають основу твоєї подорожі, її м'ясо, вони такі довгі й такі регулярні, що заповнюють собою все — і тебе, і твої сподівання, і твою безнадію. Одного разу, одного спекотного літа, я саме так і їхав цією трасою, діставшись уночі до дивовижної станції Гракове і вийшовши зранку на порожню трасу з трупами собак

12

Що я можу сказати про свободу?

Свобода дається нам від народження й супроводжує нас протягом цілого життя. Тому всьому доброму в цьому житті ми завдячуємо саме їй. Усьому поганому, до речі, теж.

Свобода не є чимось необхідним, чимось таким, без чого ми в жодному разі не змогли б обійтися. Проте спробуйте позбавити когось його свободи — вам це просто не вдасться.

Оскільки під свободою можна розуміти будь-що, і кожне її означення матиме сенс. Більше того — присутність безлічі варіантів її розуміння і є найбільшим її виявом.

Найбільше свобода нагадує троянди. З тієї простої причини, що нагадувати щось інше вона просто не може.

Свобода й справді мала б підкріплюватися відповідальністю. Мала б, але в більшості випадків не підкріплюється.

Свобода є куди загрозливішою, ніж ми про неї думаємо. Саме тому ми про неї зазвичай і не думаємо.

Цілком згоден із Марксом, котрий стверджував: «Свобода настільки притаманна людині, що навіть її супротивники здійснюють її, борючись проти її здійснення». З єдиною поправкою — не певен, що в нас справді є супротивники.

ЗМІСТ

Anarchy in the Ukr	5
<i>Частина 1.</i>	
Кольору чорної жіночої білизни	9
<i>Частина 2.</i>	
Мої вісімдесяті	58
<i>Частина 3.</i>	
Червоний даунтаун	106
<i>Частина 4.</i>	
Жити швидко, померти молодим (десять треків, які я хотів би почути на власних поминках)	154
 Луганський щоденник	 203

Літературно-художнє видання

ЖАДАН Сергій
Anarchy in the Ukr

Головний редактор *С. С. Скляр*
Завідувач редакції *Г. В. Сологуб*
Відповідальний за випуск *Т. М. Куксова*
Редактор *Р. В. Мельників*
Художній редактор *М. В. Єфімова*
Технічний редактор *А. Г. Верьовкін*
Коректор *Г. В. Фурса*

Підписано до друку 08.08.2014. Формат 84x108/32.
Друк офсетний. Гарнітура «Minion». Ум. друк. арк. 12,6.
Наклад 5000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: cor@bookclub.ua

Віддруковано з готових діапозитивів
на ПП «ЮНІСОФТ»
Свідоцтво ДК №3461 від 14.04.2009 р.
www.ttornado.com.ua
61036, м. Харків, вул. Морозова, 13Б

Видавництво Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
www.trade.bookclub.ua

ГУРТОВИЙ ПРОДАЖ КНИГ ВИДАВНИЦТВА

ХАРКІВ

ДП з іноземними інвестиціями
«Книжковий Клуб
«Клуб Сімейного Дозвілля»»

61140, м. Харків-140,
просп. Гагаріна, 20-А
тел/факс +38 (057) 703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

Київська філія

04073, м. Київ, просп. Московський, 6, кімн. 35,
тел. +38 (067) 575-27-55
e-mail: kyiv@bookclub.ua

Одеська філія

65017, м. Одеса, вул. Малиновського, 16-А, кімн. 109
тел. +38 (067) 572-44-28
e-mail: odessa@bookclub.ua

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»

служба роботи з клієнтами:

тел. +38 (057) 783-88-88

e-mail: support@bookclub.ua

Інтернет-магазин: www.bookclub.ua

«Книжковий клуб», а/с 84, Харків, 61001

Жадан С.

Ж15 Anarchy in the Ukr / Сергій Жадан. Anarchy in Ukr : роман ;
Луганський щоденник : нарис. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб
Сімейного Дозвілля», 2014. — 240 с.

ISBN 978-966-14-7841-0

Актуальний «Луганський щоденник»!

Десять років тому герої «Anarchy in the Ukr» здійснили ідейну подорож Східною Україною, місцями бойової слави Нестора Махна. Мандруючи Донбасом, вони шукали відповіді на питання — що ж таке воля-свобода-анархія? Чи є межа між ними та де вона пролягає? Сьогодні автор знову відвідав територію, що колись була територією анархізму. Але цього разу — в дуже наелектризованій атмосфері, коли саме повітря просякнуте війною... Вже не давнішньою, часів Нестора Івановича, а більш ніж сучасною...

УДК 821.161.2
ББК 84.4УКР

АВТОР, ЯКИЙ ТВОРИТЬ СУЧАСНУ ЛІТЕРАТУРУ!

Історії Вавилона, переказані для тих, хто цікавиться питаннями любові й смерті. Життя міста, що лежить поміж рік, біографії персонажів, які б'ються за своє право бути почутими, хроніка вуличних сутичок і щоденних пристрастей. Освідчення й зради, втечі й повернення, ніжність і жорстокість. Найліричніша книга автора.

ВІРШІ, ЯКІ СПРАВДІ МОЖУТЬ ПОШМАТУВАТИ Й ПРОДІРЯВИТИ ЧИТАЦЬКІ СЕРЦЯ!

Збірник біблійних і кримінальних балад, герої яких вперто й послідовно рухаються таємними стежками, намагаючись будь-за-що здійснити всі свої мрії та залишити місце злочину. Апостоли та бойовики, пророки та біженці, агітатори та відступники, сирени, демони й зомбі — персонажі цієї книги свідчать про час та заповнюють простір, із якого і з'являються вірші — ліричні й піднесені, радісні й ностальгійні, вогнепальні й ножові.

